

9. Стрельніков В. Ю. Розвиток започаткованої А. С. Макаренком теорії проектування дидактичних систем / В. Ю. Стрельніков // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2013. – Вип. 12. – 400 с. – С. 300–305.
10. Ярмаченко Н. Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие А. С. Макаренко: Кн. для учителя / Н. Д. Ярмаченко. – К. : Рад. шк., 1989. – 191 с.

ЧОМУ СПРИЯТИМЕ ВИЛУЧЕННЯ ВИДАТНИХ УКРАЇНЦІВ ІЗ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ: ВЕЛИЧІ УКРАЇНИ ЧИ ЇЇ ЕНШОВАРТОСТІ?

*Моргун В. Ф.
Полтава, Україна*

На попередніх президентських виборах очільники Полтавської області звітували про успіхи і проблеми. В історичних фрагментах своїх промов вони згадали декілька відомих полтавців, серед яких повинні були бути, принаймні три імені, які здобули Полтавщині найвищу світову славу. Згадали одного – видатного інженера Юрія Кондратюка, за траєкторіями якого американці літали на Місяць. А двох українців ...забули – видатного письменника Миколу Гоголя і видатного освітянина, соціального психолога і письменника Антона Макаренка, якого ЮНЕСКО (Париж) на межі другого і третього тисячоліть вшанувала титулом кращого педагога світу, разом із Яном Коменським (Чехія), Джоном Дьюї (США), Георгом Кершенштейнером (Німеччина) та Марією Монтессорі (Італія).

Звірячий напад рашистів на незалежну Україну загострив проблеми декомунізації та дерусифікації всіх аспектів життєдіяльності суспільства [3]. Але зовнішні та внутрішні вороги України сплять і бачать як знищити здобутки народу в усіх проявах. Нещодавно в докторській ученій раді одного з вишів здобувачу наукового ступеня, який чотири рази цитує Макаренка, порадили: або... вилучити всі посилання, або... замінити їх на суцільну критику його досвіду (?!). Українські винищувачі Макаренка, що чіпляють на великого педагога ярлики «тоталітариста, сталініста», не є оригінальними, адже вони переспівують безпідставну критику його російських хулителів – від Н. Крупської, А. Луначарського до Ю. Азарова, який видав нищівного антимакаренківського пасквіля «Не піднятися тобі, старий» [7; 9].

Ціла галузь української науки вилучає російськомовні джерела із бібліографії наукових робіт (?!). Ми що, хочемо перемогти путлера у змаганні по знищенню: він – України, ми – всього російського? Чим тоді укрошизм відрізнятиметься від зарази рашизму? Рашиські загарбники крадуть у нас не тільки собачі будки та унітази, вони крадуть усе. І великих українців – насамперед.

Антон Макаренко, який у свій час прочитав усе з психології та майже все з педагогіки, запровадив систему демократичних форм управління колективами [4-7; 9]. *Демократичне трудове виховання*. Новенькому

колоністу завкол Макаренко радить тижнів два походити по колонії, придивитися до всіх трудових колективів, бригад, ланок і обрати найбільш підходящу для себе. Що це, як не *вільний вибір професії? Вільний вибір виробництва* (фотоапаратів, електродрилів...) здійснювали самі вихованці! **Демократичне економічне виховання.** Випускники Макаренка одержували перед виходом у доросле життя чотири документи: атестат, кваліфікаційну, трудову, ощадну книжки! **Демократичне сімейне виховання.** Старшим хлопцям дозволялося зустрічатися з дівчатами, але їм нагадують про наслідки передчасного батьківства, що заспокоює. Дівчатам грали весілля і дарували «придане». **Демократичне правове виховання.** Макаренко порушує монополію педагогів на оцінку і залучає колоністів до участі у... товариських судах, формує правову свідомість вихованців як профілактику проти самосуду (лінча, революційного терору чи розлюченого натовпу). Практикує прийом «*відтермінованого покарання*», про яке «забуває», коли спостерігає зміни у поведінці винуватця на краще. *Гуманний карцер:* Макаренко під карцер відводить... свій кабінет, який обладнаний трьома «засобами покарання»: диван (аби «шибеник» відіспався), шафу (з хорошими книгами) і стіл (за яким їх можна почитати). **Демократичний менеджмент.** Макаренко для забезпечення життєдіяльності колонії створює систему тимчасових загонів, які очолюють за чергою... всі вихованці («чергові командири»). Він долає розподіл колективу на «актив» та «болото» і залучає кожного до опанування ролі лідера. **Демократичне дозвілля.** Діти самі планують час на канікулах, у своєму театрі ставлять і класику, і «капусники», які за пристрастями не поступаються класиці [9-10]...

Дивно, що в часи «червоного терору», на чолі якого стояли ЦК ВКП(б), ВЧК, НКВС, за пряму демократію загальних зборів «різновікового загону колоністів» Макаренка (який до того ж не вступив до компартії, чинив опір створенню піонерської і комсомольської організацій у колонії!) не арештували і не знищили ще в Ковалівці (?!). А вдома – виховував племінницю, доньку брата Віталія, офіцера-білоемігранта, який після громадянської війни емігрував до Франції. В листах Макаренка знаходимо таку нищівну критику діянь тодішніх комуністів, якій позаздрить будь-який ворог тоталітарного режиму.

...В останні роки Українська асоціація Антона Макаренка і педагогічна громадськість України зверталася:

– до Харківської міської ради з вимогою зняти з торгів на аукціоні Курязьку виховну колонію імені А. С. Макаренка у передмісті Харкова (яка включає музей Макаренка, пам'ятники вихованцям) і перепрофілювати її на сучасний виховний заклад, містечко закладів сімейного типу [13-14];

– до Київської міської ради та Київської міської державної адміністрації з проханням вилучити прізвище видатного українського педагога зі світовим ім'ям Антона Макаренка зі списку демонтажу пам'ятників м. Києва, пов'язаних із російською федерацією та колоніалізмом [14]. Саме у Києві великий педагог закінчив свою педагогічну кар'єру і, коли сталінські сатрапи ув'язнили майже всіх його колег, він був змушений шукати захисту в московських письменників, які цінували його за «Педагогічну поему»;

– до Кременчуцької міської ради з проханням не переіменувати вулицю А. Макаренка [14] (у Кременчуці пройшли дитячі роки, там він отримав першу педагогічну освіту, почав працювати вчителем);

– до Полтавської міської ради з проханням не переіменувати вулицю А. Макаренка [2] (тут він працював в управлінні освіти і отримав направлення в дитячу колонію, спочатку в Трибах, згодом у Ковалівці, досвід якої був описаний у «Педагогічній поемі», що була перекладена 40 іноземними мовами і здобула Україні, Полтавщині та автору світову славу);

– до Сумської військової адміністрації з проханням не переіменувати Сумський національний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (на Сумщині він народився, у Білопіллі збудовано чудовий музей педагога).

Чи нас почують? Поки що недолугі антимакаренківці отримали від коша у Кременчуці. У Полтаві та Сумах питання ще не голосувалося.

Припустим, вороги Макаренка і України переможуть, і введена в оману влада позбавить видатного українського педагога «українського громадянства» на тій підставі, що його життя і творчість припали на період царату і радянської імперії. Рашисти будуть у захваті, бо їхня геноцидна теза про відсутність України в історії людства буде підтримана нашою тезою (діями ?!) про власний геноцид видатних діячів в Україні (?!).

Хто дасть гарантію, що недруги послідовників Макаренка, наприклад, видатних українських педагогів Василя Сухомлинського, Олександра Захаренка [1]..., не забажають і їх позбавити «українського громадянства» на тій самій підставі, що і предтечу.

А згадаємо, на скільки десятиліть комуністична катівня СРСР «заживо поховала» (вилучила книги і забороняла цитувати ?!) ще одного видатного українського педагога – Григорія Ващенка, бо він під час II Світової війни співпрацював із німецькою владою і помер у мюнхенській еміграції (?!).

Ми ж усі за компетентнісний підхід! Тому дуже дивно, чому рішення, зокрема по Макаренку, приймаються без звернення до найкомпетентніших у цьому питанні – Міносвіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, Української асоціації Антона Макаренка?! А коли ці компетентні інстанції підтримують гідність педагога за власною ініціативою, то деякі місцеві «авторитети»... ігнорують поради поважних організацій.

Якщо народна визвольна війна, що ведуть українці з підтримкою всього демократичного світу проти кривавого сатанинського рашизму, є, по-перше, за Сковородою, «благословенним видом промислу, який не суперечить божому і людському закону» [11, с. 1], та, по-друге, наші військові, самооборонці, волонтери, всі громадяни держави мають, за Макаренком, «правильне уявлення про те, що потрібно робити», і «звичку долати тривалі труднощі» [6, с.1], то саме народна, демократична і трудова педагогіка, традиції якої персоніфікують видатні просвітителі України – Сковорода, Ващенко, Макаренко, Сухомлинський, Захаренко та ін. – виступає тим історичним підґрунтям, спираючись на яке, уточнимо справедливую думку фон Бісмарка, на лаври перемоги над ворогом можуть розраховувати не тільки шкільні вчителі та духовні наставники, а й генерали [3; 12].

Наведене дозволяє зробити такі **висновки**:

1. Педагогіка Григорія Сковороди, Григорія Ващенко, Антона Макаренка – це гордість України і потужна школа громадянського суспільства.

2. Досвід Василя Сухомлинського, Олександра Захаренка, який долучив до спільної роботи з учнями всіх мешканців села – потужна школа громадянського суспільства, дає підстави для оптимізму: що демократія запанує таки і в державі, і в освітніх закладах України;

3. Слід відмовитися від недолугого ототожнення видатних і пересічних українців із тією імперією, під п'ятою якої їм не пощастило жити. Їхнє і наше щастя полягає у тому, що вони є видатними українцями, які приносили Батьківщині-ненці світову славу в усі періоди історії і заслужили визнання не тільки інших країн і народів, але й своїх земляків!

Україна, немов той древній богатир, стоїть на роздоріжжі *трьох «перспективних ліній»*: одна – до колонії (аж ніяк не до макаренківської), друга – до третього Майдану і громадянської війни, третя – до демократичного громадянського суспільства і справжньої незалежності.

Список використаних джерел:

1. Академік із Сахнівки / О. А. Захаренко; за ред. А. І. Кузьмінського. Черкаси: ВВ ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 448 с.
2. Гриньова М., Ткаченко А. «Полтавщина завжди пишалася своїми видатними земляками». *Витоки педагогічної майстерності*. Наук. журнал. Сер.: Педагогічні науки. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 213–215.
3. Гриньова М., Ткаченко А., Моргун В. Звернення до міжнародної педагогічної громадськості з приводу повномасштабної агресії Російської Федерації проти України. *Витоки педагогічної майстерності*. Наук. журнал. Сер.: Педагогічні науки. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 212.
4. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії. Наук.-метод. посіб. К.: МАУП, 2000. 312 с.
5. Макаренко А. С. *Твори* : в 7 т. Київ : Радянська школа, 1953–1955.
6. Макаренко А. 10 кращих цитат про виховання. *Освітній проєкт «На урок»*. К., 2018. 1 с/ URL: <https://naurok.com.ua/post/10-kraschih-citat-antona-makarenka-pro-vihovannya>
7. Моргун В. Ф. Антон Макаренко – герой та ізгой української педагогіки. 4-е вид., доп. Полтава, 2019. 64 с.
8. Моргун В. Ф. Демократичні засади педагогіки А. С. Макаренка. *Школа – духовний осередок розвитку особистості, демократичної територіальної громади і держави*. Звіт про наукову психолого-педагогічну експедицію по навчальних, культурних і медійних закладах Волині, Київщини, Полтавщини і Слобожанщини (10 вересня – 8 жовтня 2018 р.) [Електронний ресурс] / учасники-укладачі професори: В. В. Рибалка, А. П. Самодрин, В. Ф. Моргун; за ред. В. В. Рибалки. К.: ІООД НАПН України, 2018. С. 72-75 / 104 с. URL: https://docs.google.com/document/d/1vX2P6ykWR9Us-66wS-2jqwr2Rxm6amE3brK35_Vj08Q/edit
9. Моргун В. Ф. Психологія особистості в педагогіці А. С. Макаренка. Полтава, 2002. 84 с.

10. Рибалка В. В. Соціально-педагогічна система А. С. Макаренка як освітянська модель розвитку громадянського суспільства і особистості громадянина та спроба втілення демократичної парадигми в освіту. *Соціально-педагогічне і психологічне забезпечення розвитку дієвого громадянського суспільства і особистості громадянина*. Посібник. К.: ТАЛКОМ, 2018. 226 с.
11. Сковорода Г. Розмова, звана Алфавіт, чи Буквар світу. *Діалоги*. К., 2022. 2 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=278>
12. Українська асоціація Антона Макаренка в фокусі міжнародної підтримки. *Витоки педагогічної майстерності*. Наук. журнал. Сер.: Педагогічні науки. Полтава, 2022. Вип. 30. С. 216–217.
13. Чи варто торгувати національними святинями?! Лист-звернення педагогічної громадськості України / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакотько. *Учитель*. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди. № 3-4 (304-305). 30 квітня 2022 р. С. 2.
14. Чи варто торгувати національними святинями та відмовлятися від власної історії? / М. Гриньова, Ю. Бойчук, А. Ткаченко, А. Самодрин, В. Рибалка, В. Моргун, М. Шакотько. *Кременчуччина – основа проектування освіти регіону під час випробувань і надалі*. Метод. посіб. [Матеріали III наук.-пед. експедиції Наук.-дослід. лаб. з вивч. і розробл. гуманіт. ідей академ. В. І. Вернадського / оргкомітет: А. П. Самодрин, Г. Ф. Москалик (співголови), В. Ф. Моргун та ін. (Кременчук, Горішні Плавні, Світловодськ, 18-19 травня 2022 р.)] / за наук. ред. А. П. Самодрин. Кременчук: Видавництво «НОВАБУК», 2022. С. 144-150. URL: <https://drive.google.com/file/d/1vfvra1bxHxllNYFrJIEX05RNBs5v9oc/view>

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СИСТЕМІ А. С. МАКАРЕНКА

*Москалик Г. Ф., Кущенко Н. В.
Кременчук, Україна*

Освіта України наразі перебуває на етапі радикальних змін. Процеси реформування всіх ланок освітньої системи, оновлення змісту, форм, методів навчання й виховання підростаючого покоління спонукають педагогів до творчих пошуків, підвищення професійної майстерності, оволодіння інноваційними технологіями, а також до ретельного педагогічного досвіду.

Особливу увагу вітчизняних і зарубіжних науковців викликає особа Антона Семеновича Макаренка (1888–1939), чия теоретична і практична спадщина зазнавала в різні часи і канонізації, і беззаперечного сприйняття, і активних намагань вилучити із загально-педагогічної свідомості.

Актуальність дослідження полягає в тому, що, по-перше метод проектування у новітніх умовах виступає вирішальним фактором гармонізації компетентнісного виховання; по-друге, передбачає теоретичне і практичне оволодіння особистістю загальними основами саморозвитку; по-третє, поєднання проектних технологій з вивченням національно-культурних традицій.